

TARJIMON KASBINING KELAJAGI: SUN'IY INTELLEKT INSON TARJIMONINI ALMASHTIRA OLADIMI?

Fazilova Nurkhon Ibrokhimjon kizi

teacher of the "Department of English practical translation"

Uzbekistan state world languages university

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellektga asoslangan tarjima texnologiyalarining rivojlanishi va ularning tarjimonlik kasbiga ta'siri tahlil qilinadi. Xususan, ChatGPT, Google Translate va boshqa neyron mashina tarjimasi tizimlarining imkoniyatlari hamda cheklovlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida mashina tarjimasi va inson tarjimasi o'rtasidagi farqlar, tarjima sifati, madaniy moslashtirish, pragmatik ma'no va ijodkorlik masalalari tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt tarjima jarayonini sezilarli darajada tezlashtirishi mumkin, biroq murakkab badiiy, huquqiy va madaniy matnlarni tarjima qilishda inson tarjimonining o'rni hali ham muhim bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mashina tarjimasi, ChatGPT, Google Translate, neyron mashina tarjimasi, tarjimonlik kasbi, post-editing, tarjima sifati.

Abstract. This article examines the development of artificial intelligence-based translation technologies and their impact on the translation profession. Particular attention is paid to the capabilities and limitations of ChatGPT, Google Translate, and other neural machine translation systems. The study analyzes the differences between machine and human translation in terms of translation quality, cultural adaptation, pragmatic meaning, and creativity. The findings suggest that artificial intelligence can significantly accelerate translation processes; however, human translators continue to play a crucial role in translating complex literary, legal, and culturally sensitive texts.

Keywords: artificial intelligence, machine translation, ChatGPT, Google Translate, neural machine translation, translation profession, post-editing, translation quality.

Аннотация. В данной статье рассматривается развитие технологий перевода на основе искусственного интеллекта и их влияние на профессию переводчика. Особое внимание уделяется возможностям и ограничениям ChatGPT, Google Translate и других систем нейронного машинного перевода. Анализируются различия между машинным и человеческим переводом с точки зрения качества перевода, культурной адаптации, прагматического значения и творческого подхода. Результаты исследования показывают, что искусственный интеллект способен значительно ускорить процесс перевода, однако при переводе сложных художественных, юридических и

культурно обусловленных текстов роль человека-переводчика остается незаменимой.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, машинный перевод, ChatGPT, Google Translate, нейронный машинный перевод, профессия переводчика, постредактирование, качество перевода.*

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida sun'iy intellekt (SI) hayotning turli sohalariga kirib kelmoqda. Tarjima sohasi ham bundan mustasno emas. So'nggi yillarda Google Translate, DeepL va ChatGPT kabi vositalarning ommalashishi natijasida ko'plab foydalanuvchilar matnlarni tez va oson tarjima qilish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu holat tarjimonlik kasbining kelajagi haqida turli bahsmunozaralarning paydo bo'lishiga sabab bo'ldi.

Ba'zi mutaxassislar sun'iy intellekt kelajakda inson tarjimonlarini to'liq almashtiradi deb hisoblasalar, boshqalar tarjimonlarning o'rni saqlanib qolishini ta'kidlaydilar. Ushbu maqolaning maqsadi sun'iy intellektning tarjima jarayonidagi o'rni va uning inson tarjimonlariga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Sun'iy intellekt va zamonaviy tarjima texnologiyalari. Mashina tarjimasi texnologiyalari bir necha bosqichlarni bosib o'tdi. Dastlab qoidaviy (Rule-Based Machine Translation), keyinchalik statistik (Statistical Machine Translation) tizimlar qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda neyron mashina tarjimasi (Neural Machine Translation – NMT) keng tarqalgan.

Neyron mashina tarjimasi sun'iy neyron tarmoqlarga asoslanib, katta hajmdagi matnlar ustida o'qitiladi. Ushbu texnologiya tarjima jarayonida kontekstni hisobga olish imkoniyatini beradi va natijada tarjima sifati sezilarli darajada yaxshilanadi.

ChatGPT kabi generativ sun'iy intellekt tizimlari esa nafaqat tarjima qiladi, balki matn mazmunini tushunib, uni qayta ifodalash, qisqartirish yoki moslashtirish imkoniyatiga ham ega. Shu sababli bunday vositalar professional tarjimonlar faoliyatida muhim yordamchi sifatida qo'llanilmoqda.

Inson tarjimasi va mashina tarjimasining qiyosiy tahlili. Sun'iy intellekt asosidagi tarjima vositalarining eng katta afzalligi tezkorlik hisoblanadi. Bir necha soniya ichida minglab so'zlardan iborat matn tarjima qilinishi mumkin. Bundan tashqari, bunday tizimlar katta hajmdagi terminologik ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatiga ega.

Biroq tarjima jarayoni faqat so'zlarni bir tildan ikkinchi tilga o'girish bilan cheklanmaydi. Har bir til o'ziga xos madaniyat, tarix va pragmatik ma'nolarga ega. Aynan shu jihatlarda inson tarjimonining ustunligi namoyon bo'ladi.

Masalan, badiiy asarlar, she'riy matnlar, reklama shiorlari yoki kinofilmlar nomlarini tarjima qilishda ijodkorlik va madaniy moslashtirish talab etiladi. Sun'iy intellekt bunday holatlarda grammatik jihatdan to'g'ri, ammo ma'no va uslub nuqtai nazaridan yetarlicha mukammal bo'lmagan tarjimalarni taklif qilishi mumkin.

Huquqiy va rasmiy hujjatlar tarjimasida ham aniqlik va mas'uliyat muhim ahamiyat kasb etadi. Bitta noto'g'ri tarjima qilingan termin huquqiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli bunday matnlar professional tarjimon tomonidan tekshirilishi zarur.

Tarjimon kasbining kelajagi. Sun'iy intellektning rivojlanishi tarjimon kasbining yo'qolishiga emas, balki transformatsiyalanishiga olib kelmoqda. Kelajakda tarjimonlar oddiy tarjima bajaruvchidan ko'ra ko'proq til va texnologiyalarni birlashtiruvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritadilar.

Bugungi kunda "post-editor" tushunchasi keng tarqalmoqda. Post-editor mashina tarjimasi tomonidan yaratilgan matnni tahrirlab, uni sifat jihatidan mukammallashtiradi. Bundan tashqari, terminologiya menejeri, lokalizatsiya mutaxassisi va til texnologiyalari bo'yicha ekspert kabi yangi kasblar ham shakllanmoqda.

Tarjimonlar uchun zamonaviy texnologiyalarni o'rganish, CAT vositalari, sun'iy intellekt platformalari va terminologik bazalar bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Kelajakda muvaffaqiyatli tarjimon nafaqat til bilimiga, balki texnologik savodxonlikka ham ega bo'lishi kerak.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt tarjima jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va ayrim hollarda yuqori sifatli natijalar taqdim etadi. Shunga qaramay, madaniy moslashtirish, pragmatik ma'no, ijodkorlik va murakkab kontekstlarni talqin qilish kabi jihatlar inson tarjimonining afzalligi bo'lib qolmoqda.

Shu sababli yaqin kelajakda sun'iy intellekt inson tarjimonlarini to'liq almashtirishi ehtimoldan yiroq. Aksincha, sun'iy intellekt va inson tarjimoni hamkorligi tarjima sifatini oshirishning eng samarali modeli sifatida namoyon bo'lmoqda. Kelajak tarjimoni texnologiyalardan samarali foydalana oladigan, tahliliy fikrlovchi va madaniyatlararo kommunikatsiyani chuqur tushunadigan mutaxassis bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hutchins, W. J. & Somers, H. L. An Introduction to Machine Translation. London: Academic Press, 1992.
2. Bowker, L., Ciro, J. M. Machine Translation and Global Research. Bingley: Emerald Publishing, 2019.
3. O'Brien, S. Machine Translation and Post-Editing. Routledge, 2021.
4. Vaswani, A. et al. "Attention Is All You Need". Advances in Neural Information Processing Systems, 2017.
5. Pym, A. Exploring Translation Theories. Routledge, 2022.